

Η εξοικείωση με την ελληνική γραφή παιδιών προσχολικής ηλικίας μέσω της αξιοποίησης των συλλειτουργούντων με τη γραφή σημειολογικών συστημάτων ¹

Abstract

A constant rise has been noted in the descriptiveness of visual messages in today's society, a rise due to the need to grasp the written message more rapidly. This creates a further need for a new form of literacy, which implies that one must not only master the phoneme-grapheme correspondence rules of an alphabetic writing system, but must also be able to understand and manage pictures, designs, diagrams and tables.

Writing, as a system of visual communication, functions together with other semiotic systems of visual communication, such as the chromatic, typographical and graphic systems. When coexisting with writing, these semiotic systems can be viewed as co-functioning semiotic systems, which function together with the purely linguistic system, namely the phoneme-grapheme correspondences.

The objective of this report is to explore the relationship between writing and the co-functioning semiotic systems of visual communication. A pilot research project was carried out for this purpose with preschool children in various nursery schools of Thessaloniki. This choice was made for the reason that, despite not having yet entered the schooling system, children display a form of early literacy as they are continuously exposed to writing and begin to understand written information. The findings of this research aim to: a) bring to light the relationship between the linguistic and the extra-linguistic systems coexisting within the written message, and b) utilize the semiotic systems co-functioning with writing in order to accustom preschool children to Greek writing, as foreseen in the new language curriculum created for nursery schools.

Λέξεις – κλειδιά: πολυτροπικά κείμενα, οπτικός γραμματισμός, συλλειτουργούντα σημειωτικά συστήματα

Εισαγωγή

Στη σημερινή κοινωνία παρατηρείται μια συνεχής αύξηση της εικονικότητας του γραπτού μηνύματος η οποία εξυπηρετεί την ανάγκη άμεσης σύλληψής του. Οριακά,

¹ **Στοιχεία δημοσίευσης (N. 5)**

Παπαδοπούλου, Μ. (2001). "Η εξοικείωση με την ελληνική γραφή παιδιών προσχολικής ηλικίας μέσω της αξιοποίησης των συλλειτουργούντων με τη γραφή σημειολογικών συστημάτων". Στο Α Χαραλαμπίδης, & Μ.Καραλή, (επιμ.). *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα, Πρακτικά της 21^{ης} Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας, της Φιλοσοφικής Σχολής, του Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 574-584.*

αυτή η τάση οδηγεί στην αντικατάσταση καθαρά γλωσσικών σημείων με οπτικά εξαιτίας, αφενός μεν της παγκοσμιοποίησης της πληροφορίας, αφετέρου δε της αυξημένης κυκλοφορίας πολιτών και εμπορευμάτων έξω από τα όρια του εθνικού κράτους. Έτσι, εμφανίζεται αντικατάσταση του λόγου από εικόνες που αναπαριστούν οπτικά το γλωσσικό περιεχόμενο του μηνύματος, όπως π.χ. στις οδηγίες χρήσης ενός μηχανήματος ή στα εικονογράμματα που πληροφορούν ή εξυπηρετούν τη ζωή στις πόλεις.

Όπως αναφέρεται από τους Kress & van Leeuwen (1996)², η οπτική γλώσσα που κυριαρχεί δεν είναι ουδέτερη ούτε τυχαία. Ελέγχεται από τις παγκόσμιες πολιτικο-τεχνολογικές αυτοκρατορίες των mass media που καθορίζουν τη διάδοση της εικόνας και από την τεχνολογία των υπολογιστών. Η εξάπλωση της εικόνας ορίζει την ανάγκη ενός νέου γραμματισμού που θα περιλαμβάνει, παράλληλα με την κατάκτηση των γραφο-φωνηματικών αντιστοιχίσεων ενός γραφικού συστήματος, και την ικανότητα κατανόησης και διαχείρισης εικόνων, σχεδίων, διαγραμμάτων, πινάκων κλπ. Ο οπτικός γραμματισμός θα είναι θέμα επιβίωσης στις θέσεις εργασίας στο μέλλον³.

Ο οπτικός γραμματισμός δημιουργεί το πλαίσιο για μια νέα αντιμετώπιση της ίδιας της γραφής, όπως εμφανίζεται μέσα από τη δια-πλοκή της με άλλα σημειωτικά συστήματα οπτικής επικοινωνίας. Η αύξηση, λοιπόν, της εικονικότητας της γραφής – σημείο των καιρών- εξυπηρετείται από σημειωτικά συστήματα, όπως το τυπογραφικό, το χρωματικό και το εικονικό, τα οποία ταυτόχρονα συμβάλλουν στην ευκολότερη και αμεσότερη σύλληψη το γραπτού μηνύματος. Αυτά τα σημειωτικά συστήματα, όταν συνυπάρχουν με τη γραφή μπορούμε να τα θεωρήσουμε ως συλλειτουργούντα σημειωτικά συστήματα με το καθαρά γλωσσικό, δηλαδή με τις αντιστοιχίσεις φωνο-γραφημάτων. Αυτό δε σημαίνει ότι περιορίζονται αποκλειστικά σε ένα συμπληρωματικό ρόλο, καθώς η γραπτή πληροφορία διαμορφώνεται ως συνισταμένη της κοινής λειτουργίας τους.

Η συμβολή των συλλειτουργούντων σημειωτικών συστημάτων οπτικής επικοινωνίας στη σύλληψη και συγκράτηση της γραπτής πληροφορίας και η αναζήτηση του ρόλου του καθενός από αυτά στη μόνιμη ή παροδική κατάκτησή της, αποτέλεσαν τα ερωτήματα για τη διεξαγωγή πειραματικής έρευνας με παιδιά προσχολικής ηλικίας. Η επιλογή του κοινού οφείλεται στο γεγονός ότι τα νήπια δεν εισάγονται επίσημα στο σχολική γραμματισμό, δηλαδή δεν έχουν υποστεί συστηματική εκπαίδευση στις φωνο-γραφηματικές αντιστοιχίσεις της ελληνικής γραφής, επιδεικνύουν όμως ένα πρώιμο

² Kress & van Leeuwen, σελ. 4. Kress, G. & van Leeuwen, T. (1996). *Reading images: The grammar of visual design*. London: Routledge

³ Ο.π. σελ. 3

γραμματισμό, καθώς διαπιστώνουμε ότι συχνά κατανοούν γραπτές πληροφορίες και δρουν σύμφωνα με αυτές. Παρατηρώντας, λοιπόν, τους τρόπους με τους οποίους τα νήπια χρησιμοποιούν τα συλλειτουργούντα σημειολογικά συστήματα για να διατυπώσουν σημασιολογικές υποθέσεις για το γλωσσικό περιεχόμενο του γραπτού μηνύματος μπορούμε να αποκτήσουμε χρήσιμες πληροφορίες για τις σχέσεις του γλωσσικού με το εξωγλωσσικό και, ταυτόχρονα, να αναζητήσουμε τα όρια αξιοποίησης των συλλειτουργούντων με τη γραφή σημειολογικών συστημάτων για την εξοικείωση των παιδιών προσχολικής ηλικίας με την ελληνική γραφή, στο πλαίσιο ενός νέου γραμματισμού.

Ο νέος γραμματισμός

Η οπτική μας για τη γραφή και τη διδασκαλία της ανάγνωσης και της γραφής καθορίζεται, σε μεγάλο βαθμό, από την εκπαίδευσή μας, η οποία με τη σειρά της καθορίζεται από τις απαντήσεις που έχουν δοθεί διαχρονικά για το ζήτημα από φιλοσόφους⁴, όσο και από γλωσσολόγους⁵. Η πιο συχνή απάντηση που θα δώσουν οι ενήλικες στο ερώτημα τι είναι η γραφή, είναι ότι αποτελεί μέσον για την καταγραφή της γλώσσας. Αυτή η οπτική οδηγεί με μια πολύ περιοριστική αντίληψη για τη γραφή και το γραπτό μήνυμα. Θεωρείται δηλαδή, ότι οι μόνες πληροφορίες που μεταφέρει ένα γραπτό μήνυμα ανάγονται αποκλειστικά στο επίπεδο της γλώσσας. Εντούτοις, στην καθημερινή μας ζωή δε συμπεριφερόμαστε με αυτόν τον τρόπο, παίρνουμε από τη γραφή και το γραπτό μήνυμα πληροφορίες που δεν ανάγονται αποκλειστικά στη γλώσσα, αλλά προέρχονται από τα συλλειτουργούντα συστήματα οπτικής επικοινωνίας.

Για να γίνει αυτό φανερό, θα φέρω παράδειγμα από ένα άρθρο που εμφανίστηκε στο περιοδικό «Ερευνητές» της «Καθημερινής» και αναφέρεται στις ανασκαφές στην Αθήνα για τη διάνοιξη των τούνελ του μετρό. Ο τίτλος του άρθρου είναι «Η πόλη κάτω από την πόλη» (Παρ.1). Σε αυτήν την περίπτωση παρατηρούμε συνύπαρξη γραφής, σχεδίου και φωτογραφίας. Ένα τέτοιο κείμενο είναι ανοικτό σε πολλές αναγνώσεις. Θα επιχειρήσουμε εδώ μια ανάγνωση βάση της συλλειτουργίας του γλωσσικού με το εξωγλωσσικό. Ο τίτλος εμφανίζεται δύο φορές: τη μία φορά η πληροφορία εμφανίζεται με καθαρά οπτικά μέσα, ενώ τη δεύτερη φορά εμφανίζεται γλωσσικά. Η διάκριση των δύο χώρων είναι κατακόρυφη. Στην πρώτη περίπτωση, το σχέδιο των πολυκατοικιών πάνω από τη φωτογραφία των ανασκαμμένων ερειπίων

⁴ Όπως ο Αριστοτέλης, ο Ντεκάρτ κ.α.

⁵ Όπως ο F. de Saussure, ο L. Bloomfield και το μεγαλύτερο τμήμα των ευρωπαϊών και αμερικάνων δομιστών.

δείχνει τη χωρική παραλληλία των δύο πόλεων (της νέας και της αρχαίας), μια πράσινη οριζόντια γραμμή χωρίζει του δύο χώρους. Ο επάνω χώρος είναι πολύχρωμος και ανάλαφρος, εμφανίζονται δέντρα και γρασίδι, ενώ το κάτω έχει το χρώμα του χώματος και δίνει την αίσθηση του βάρους (θεμελίου). Για την απόδοση του καθαρά γραφικού μηνύματος της δεύτερης περίπτωσης χρησιμοποιούνται πάλι οπτικά μέσα. Για την αρχαία πόλη χρησιμοποιείται μια γραμματοσειρά που θυμίζει αρχαία γραφή, ενώ το χρώμα της λέξης είναι καφέ όμοιο με των ερειπίων της αρχαίας πόλης ή με το χώμα. Τα γράμματα της άλλης πόλης συντίθενται από τη μορφική και χρωματική αναπαράσταση των παραθύρων των πολυκατοικιών του σχεδίου, ενώ η γραμματοσειρά εμφανίζει στρογγυλότητες. Οι λέξεις λειτουργούν ως εικόνες (κατά την ορολογία του Peirce⁶), διατηρούν δηλαδή σχέσεις ομοιότητας με το αναπαριστανόμενο αντικείμενο. Η γραφή γίνεται εικόνα και για την ερμηνεία της το γλωσσικό σύστημα συνυπάρχει με άλλα σημειωτικά συστήματα οπτικής επικοινωνίας. Μια προσέγγιση της γραφής, σύμφωνα με τον τρόπο που λειτουργεί σε αυτήν την περίπτωση, σημαίνει την αναγνώριση της πολυτροπικότητάς της, δηλαδή τη δυνατότητα συνύπαρξης πολλών αναπαραστατικών μέσων για τη μετάδοση ενός γραπτού μηνύματος⁷. Αυτή η προσέγγιση ορίζει και το πλαίσιο των πολυγραμματισμών.

Το παιδί μπροστά σε ένα τέτοιο κείμενο μπορεί να διατυπώσει σημασιολογικές υποθέσεις για το γλωσσικό του περιεχόμενο, που πιθανόν να βρίσκονται πολύ κοντά στην ερμηνεία του κειμένου. Άλλωστε, οι αντιλήψεις των παιδιών για τη σχέση της γραφής με τη γλώσσα δεν ταυτίζονται κατ' ανάγκη, με αυτές των ήδη αλφαβητισμένων χρηστών. Τα παιδιά δεν κατανοούν αυτόματα τη σχέση της γραφής με τη γλώσσα και, κυρίως, την αλφαβητική αρχή που διέπει ένα γραφικό σύστημα, όπως είναι το ελληνικό. Από τη βιβλιογραφία, αλλά και την καθημερινή πρακτική, γνωρίζουμε ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας είναι σε θέση να αναγνωρίζουν ολικά λέξεις ή φράσεις σημειολογικά μαρκαρισμένες (κυρίως λογότυπους), δηλαδή λέξεις στις οποίες το καθαρά γλωσσικό μήνυμα συνδυάζεται με συλλειτουργούντα σημειωτικά συστήματα.

Η έρευνα

Η διερεύνηση της συνεισφοράς του κάθε συλλειτουργούντος συστήματος στην κατανόηση της πληροφορίας και οι στρατηγικές που χρησιμοποιούν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας για την κατανόηση της γραπτής πληροφορίας αποτέλεσαν τα ζητούμενα έρευνας που πραγματοποιήθηκε την περίοδο Φεβρουαρίου-Απριλίου 2000,

⁶ Peirce, Ch. σελ. 148. Peirce, Ch. (1978). *Ecrits sur le signe*. Paris : édition du Seuil.

⁷ Αναλυτικότερα για τον ορισμό των πολυτροπικών κειμένων, δεξ: The New London Group (1998). *Multiliteracies: Literacy learning and the design of social futures*. London.

σε τέσσερα δημόσια νηπιαγωγεία της Θεσσαλονίκης. Στην έρευνα συμμετείχαν 25 νήπια και πραγματοποιήθηκε κάθε φορά σε δύο μέρες, συνήθως συνεχόμενες, ώστε να υπάρχει μια χρονική απόσταση στις απαντήσεις τους. Η έρευνα έγινε ατομικά με κάθε παιδιά και στη συνέχεια συζητήθηκαν με τις νηπιαγωγούς τα ατομικά χαρακτηριστικά του κάθε νηπίου – η ηλικία του, τα επαγγέλματα των γονέων του, οι ιδιαίτερες δεξιότητες ή ιδιομορφίες του κλπ. Επίσης, συζητήσαμε με τις νηπιαγωγούς τις δραστηριότητες που χρησιμοποιούν όσον αφορά την προσέγγιση της γραφής και της ανάγνωσης, ενώ κάθε φορά, την προηγούμενη μέρα από την έρευνα προβλεπόταν παρατήρηση της ζωής και της οργάνωσης της τάξης.

Η έρευνα είχε 5 φάσεις. Στην πρώτη φάση δίναμε στα παιδιά 11 καρτέλες που προέρχονταν από προϊόντα καθημερινής χρήσης, μαγαζιά, πινακίδες και τίτλους βιβλίων οι οποίες επιλέγησαν με κριτήριο την αυξημένη πιθανότητα να τις αναγνωρίσουν ή να είναι σε θέση να κατανοήσουν το σημασιολογικό περιεχόμενο της γραπτής πληροφορίας μέσω της εικονικότητας. Κάθε φάση της έρευνας προέβλεπε την αφαίρεση ενός συλλειτουργούντος συστήματος ώστε να διερευνηθεί ο βαθμός κατανόησης της γραπτής πληροφορίας από τα παιδιά.

Στην πρώτη φάση αφαιρέθηκε **ο χώρος της γραφής**. Το υλικό που χρησιμοποιήθηκε δεν τοποθετήθηκε στο χώρο όπου κανονικά θα βρισκόταν. Δεν συνδυαζόταν πια με ένα συγκεκριμένο χώρο ούτε με ένα αντικείμενο, αλλά γινόταν αντικείμενο το ίδιο το γραπτό κείμενο (Παράρτημα II, 1^η φάση).

Στη δεύτερη φάση έγινε επιπλέον αφαίρεση των συνοδευτικών σκίτσων ή σχεδίων. Αυτό δεν επηρέασε όλες τις καρτέλες.

Κατά την τρίτη φάση αφαιρέθηκε το χρώμα, ενώ στην τέταρτη φάση αφαιρέθηκαν σε μεγάλο βαθμό τα ιδιαίτερα τυπογραφικά χαρακτηριστικά (π.χ. το είδος της γραμματοσειράς, το πάχος των γραμμών, τα πλάγια γράμματα) ενώ διατηρήθηκε, σε κάποιο βαθμό, η χωροθέτηση σε σειρές. Χρησιμοποιήθηκε η ίδια γραμματοσειρά για όλες τις καρτέλες και το ίδιο χρώμα χαρτιού (Παράρτημα II, 4^η φάση).

Η πέμπτη φάση ήταν προαιρετική και προέβλεπε την ταύτιση των καρτελών της 4^{ης} φάσης με αυτές της 2^{ης} φάσης. Πραγματοποιούνταν μόνο στην περίπτωση που τα παιδιά δεν ήταν σε θέση να υλοποιήσουν την 4^η φάση της έρευνας και μόνο για όσες καρτέλες δεν είναι αναγνωρίσιμες ή μαντέψει το περιεχόμενό τους.

Η πρώτη και δεύτερη φάση γινόταν στη διάρκεια της ίδιας μέρας, ενώ οι άλλες δύο φάσεις συνήθως στην επόμενη μέρα. Στο τέλος κάθε φάσης αναφέρονταν στα παιδιά τι έγραφαν οι καρτέλες τις οποίες δεν είχαν καταφέρει να αναγνωρίσουν. Κάποιες από αυτές, εκ των υστέρων, τις αναγνώριζαν, άλλες πάλι όχι. Σε κάθε περίπτωση συναποτελούσαν το σύνολο της επόμενης φάσης.

Τα παιδιά δεν έβρισκαν πάντοτε ακριβώς την ερμηνεία των λέξεων ή των φράσεων που αναγράφονταν (ειδικά στην περίπτωση των πινακίδων), αλλά αξιολογούνταν ως ορθή η επιλογή τους, εφόσον απέδιδαν το σημασιολογικό περιεχόμενό τους.

Η επιλογή των νηπίων που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν τυχαία, κυρίως με κριτήριο την επιθυμία τους να το πράξουν. Σε αυτό το τυχαίο δείγμα, συμμετείχαν και μερικά παιδιά που γνώριζαν ήδη, σε κάποιο βαθμό, να διαβάζουν.

Τα αποτελέσματα της έρευνας

Το δείγμα των νηπίων που συμμετείχαν δεν επιτρέπει την εξαγωγή γενικών ποσοτικών συμπερασμάτων. Αυτό άλλωστε δεν ήταν το ζητούμενο της έρευνας. Θάλαμε περισσότερο να παρατηρήσουμε τις αναγνωριστικές –«αναγνωστικές»- δεξιότητες των παιδιών, να δούμε με ποιους τρόπους επηρεάζονται από τα συλλειτουργούντα συστήματα και ποιες στρατηγικές χρησιμοποιούν για να προσεγγίσουν το γραπτό μήνυμα, ώστε να φανεί κατά πόσο θα έπρεπε τέτοιου τύπου πολυτροπικά κείμενα να αποτελέσουν υλικό παραγωγής δραστηριοτήτων για την εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής στο νηπιαγωγείο.

Όσον αφορά τα αποτελέσματα της 1^{ης} φάσης, παρατηρούμε ότι:

- Η μέγιστη αναγνωρισιμότητα, όπως άλλωστε ήταν αναμενόμενο, την καρτέλα της Coca cola (ποσοστό 100%), ενώ ακολουθεί η καρτέλα του ΝΟΥΝΟΥ (82%), του ΑΓΝΟ (75%) και μετά του JUMBO (62%). Στην περίπτωση όμως των δύο γαλάτων, δεχτήκαμε ως ορθή και την αναφορά στο περιεχόμενο («γάλα») πέρα από το όνομα. Η χαμηλότερη αναγνωρισιμότητα αφορά την καρτέλα του Playmobil (31%) (το σύνολο σχεδόν των κοριτσιών δήλωσαν, εκ των υστέρων, ότι αυτά είναι αγορίστικα), ενώ υπήρξε θετική εικασία για το περιεχόμενο της πινακίδας με το μωρό στο αυτοκίνητο (43%) και πολλές πιθανές ερμηνείες για το περιεχόμενο της πινακίδας με τον σκύλο. Η αναγνώριση της πορτοκαλάδας «Φλώρινα» ήταν απόλυτη σε ποσοστό 56%, ενώ προτάθηκε συγγενές περιεχόμενο από 25% των νηπίων. Σχετικά χαμηλή ήταν η αναγνώριση των εξωφύλλων των βιβλίων, παρά την ύπαρξη του συνοδευτικού σκίτσου: στο 50% για τον «Μικρό κύριο» και στο 37% για την «Μικρή κυρία»

Στα αποτελέσματα της 2^{ης} φάσης παρατηρούμε αρκετές βελτιώσεις, παρά την απουσία σκίτσων και σχεδίων, που άλλωστε δεν επηρέαζε όλες τις καρτέλες. Τα θετικά αποτελέσματα δικαιολογούνται εξαιτίας των εξηγήσεων που δόθηκαν στα παιδιά μετά την πρώτη φάση της έρευνας.

- Η καρτέλα της Coca cola είναι ξανά αναγνωρίσιμη από το σύνολο των παιδιών, το ίδιο όμως ισχύει και για το JUMBO. Αμέσως μετά ακολουθεί η πορτοκαλάδα

«Φλώρινα», το ΝΟΥΝΟΥ (87%) κ.ο.κ. Η καρτέλα του ΚΟΥΚΟΥ που είχε αναγνωρισθεί μόνο από το 37% των παιδιών στην πρώτη φάση, τώρα αναγνωρίζεται από το 62%. Στη χαμηλότερη βαθμίδα αναγνωρισιμότητας παραμένει η καρτέλα του Playmobil (43%).

Στην 3^η φάση, η αφαίρεση του χρώματος δείχνει να επηρεάζει την αναγνωρισιμότητα ορισμένων μόνο καρτελών, κυρίως εκείνων στις οποίες η αναγνώριση γινόταν μέσω χρώματος. Έτσι:

- Η καρτέλα της πινακίδας με το μωρό αναγνωρίζεται μόνο από το 30% των παιδιών. Το Playmobil είναι σταθερό στο χαμηλό ποσοστό του, ενώ εμφανίζονται πολύ υψηλά τα ποσοστά αναγνώρισης των εξωφύλλων των δύο βιβλίων, 82% για τον «Μικρό κύριο» και 87% για την «Μικρή κυρία». Αυτά δεν επηρεάζονται από το χρώμα και η συχνή επανάληψη της πληροφορίας τους καθώς και η παρόμοια μορφή τους επιτρέπει να ανεβαίνει η αναγνωρισιμότητά τους.

Τα αποτελέσματα της 4^{ης} φάσης δείχνουν ανατροπή στα μέχρι τώρα ποσοστά:

Η υψηλότερη αναγνωρισιμότητα αφορά τις πινακίδες με το μωρό και το σκύλο (62%), ενώ ακολουθεί η καρτέλα με την «Μικρή κυρία» (56%). Η χαμηλότερη αναγνωρισιμότητα αφορά την καρτέλα του ΑΓΝΟ (12%), ενώ ελαφρώς καλύτερα αποτελέσματα, αν και πάντα χαμηλά, εμφανίζονται για τις καρτέλες: JUMBO (19%), ΝΟΥΝΟΥ και Playmobil (25%), ΦΛΩΡΙΝΑ (30%), ενώ η Coca cola αναγνωρίζεται μόνο από το 37% των παιδιών.

Συμπεράσματα

Όσον αφορά την πρώτη αφαίρεση, αυτή δηλαδή του χώρου, δείχνει να μην προβληματίζει την πλειοψηφία των παιδιών. Πιθανώς αν είχαμε ακόμη καλύτερα αποτελέσματα, αλλά ακόμη και έτσι η πλειοψηφία των 5χρονων που συμμετείχε στο πείραμα δείχνει σε θέση να αποσυνδέσει το γραπτό από το χώρο γραφής. Μόνο ένα παιδί έδειχνε στις απαντήσεις του να συγχέει τη γραφή και το περιεχόμενο του μηνύματος, καταρχάς με τον τρόπο που έπιανε τα καρτελάκια (σαν να έψαχνε το περιεχόμενό τους) και δευτερευόντως, λέγοντας π.χ. «μαγαζί» για το ΚΟΥΚΟΥ, «παιχνίδι» για το Playmobil κλπ.

Τα αποτελέσματα της δεύτερης φάσης εμφανίζονται καλύτερα από αυτά της πρώτης, αλλά αυτό οφείλεται στην επιλογή που κάναμε να διαβάζουμε στα παιδιά τις καρτέλες που δεν έβρισκαν μόνα τους. Η περίπτωση του Playmobil που κρατάει σταθερά χαμηλά ποσοστά αναγνώρισης, δείχνει ότι αυτή η επιλογή διευκόλυνε τα παιδιά στην περίπτωση που ήξεραν ήδη το γραπτό μήνυμα. Η μνήμη ενεργοποιούνταν όταν η πληροφορία ήταν γνωστή ή εύκολα εικαζόμενη. Η απουσία των σχεδίων δείχνει

να εξισορροπείται από την προϋπάρχουσα ερμηνεία (στο τέλος της προηγούμενης φάσης) και από τη λειτουργία των άλλων συστημάτων.

Στην τρίτη φάση, η αφαίρεση του χρώματος δείχνει να επηρεάζει καθοριστικά την αναγνωρισιμότητα κάποιων καρτελών, κυρίως εκείνων με έντονο χρώμα ή εκείνων όπου το χρώμα είναι η μόνη, εκτός από τη γλώσσα, άλλη πηγή πληροφορίας (π.χ. η πινακίδα για το μωρό στο αυτοκίνητο).

Στην τέταρτη φάση έχουμε ανατροπή όλων των παραπάνω. Αυτό δείχνει ότι η απουσία της ιδιαίτερης μορφής καθορίζει απόλυτα την αναγνώριση. Δεν είναι τυχαία τα υψηλά ποσοστά αναγνώρισης των δύο πινακίδων, καθώς σε αυτές διατηρήθηκε μια παραπλήσια διάταξη σε σειρές και το μέγεθος των γραμμάτων έμεινε όμοιο με αυτό των άλλων φάσεων. Αντίθετα, η έντονα σημειολογικά μαρκαρισμένη Coca cola βρέθηκε στα χαμηλότερα σημεία αναγνώρισης, όπως και η καρτέλα του JUMBO. Ενώ η θέση του ΑΓΝΟ εξηγείται επειδή τα παιδιά δίνουν την πληροφορία αναγνωρίζοντας το σύνολο της καρτέλας και όχι τόσο το όνομα του προϊόντος.

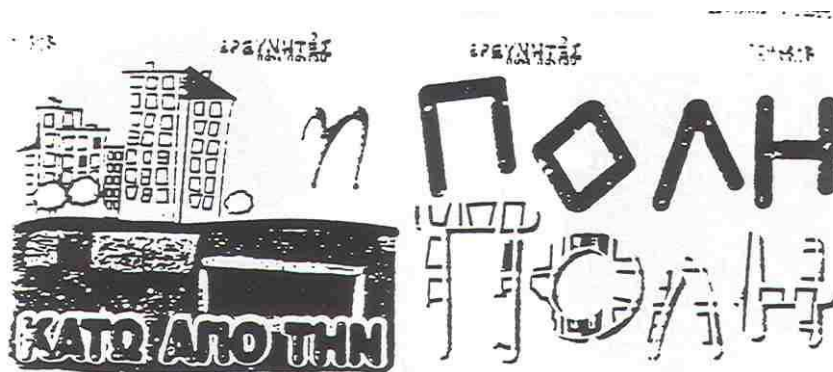
Η πέμπτη φάση της έρευνας δείχνει τις στρατηγικές που χρησιμοποίησαν τα παιδιά όταν δεν είχαν αρκετές πληροφορίες από άλλα συστήματα. Κάποια παιδιά συνέκριναν τις καρτέλες οπτικά (αλλά τότε δυσχεραίνονταν η επιλογή τους από το διαφορετικό μέγεθος των χαρακτήρων), άλλα μετρούσαν τα γράμματα, ενώ άλλα χρησιμοποιούσαν κάποιες από τις γνώσεις που είχαν για τις γραφο-φωνηματικές αντιστοιχίσεις (αναγνώριζαν δηλαδή το αρχικό γράμμα). Ακόμα όμως και έτσι, συχνά έμειναν αταύτιστες οι: Coca cola, JUMBO και ΑΓΝΟ.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι αναφορικά με το πρώτο ερώτημα της έρευνας τα συλλειτουργούντα συστήματα δείχνουν να επηρεάζουν απόλυτα τη σύλληψη και συγκράτηση της γραπτής πληροφορίας, ενώ το σύστημα που φαίνεται να συνεισφέρει τα μέγιστα στην κατανόηση και συγκράτηση μιας γραπτής πληροφορίας από τα παιδιά είναι το τυπογραφικό. Τα νήπια όμως φαίνεται να χρησιμοποιούν σε μεγάλο βαθμό και τα άλλα συστήματα για να συγκρατήσουν μια γραπτή πληροφορία (π.χ. το χρώμα στην πινακίδα με το μωρό). Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας παρουσιάζουν έναν πρώιμο γραμματισμό που αφορά όμως κυρίως το γραπτό ως πολυτροπικό κείμενο, όταν το γραπτό κείμενο αποστερηθεί των άλλων συστημάτων η αναζήτηση της πληροφορίας δυσχεραίνεται και μπορεί να εξομαλυνθεί μόνον εφόσον υπάρχουν κατάλληλες δραστηριότητες στο χώρο των νηπιαγωγείων. Σε κάθε περίπτωση, η προσπάθεια των παιδιών να κατανοήσουν το σημασιολογικό περιεχόμενο του γραπτού μηνύματος, βοηθούμενα αρχικά από τα συλλειτουργούντα συστήματα και αργότερα αναπτύσσοντας στρατηγικές για να καλύψουν την απουσία τους, οδηγεί στη δημιουργία αποτελεσματικότερων και ικανότερων αναγνωστών για το μέλλον.

Ευχαριστίες

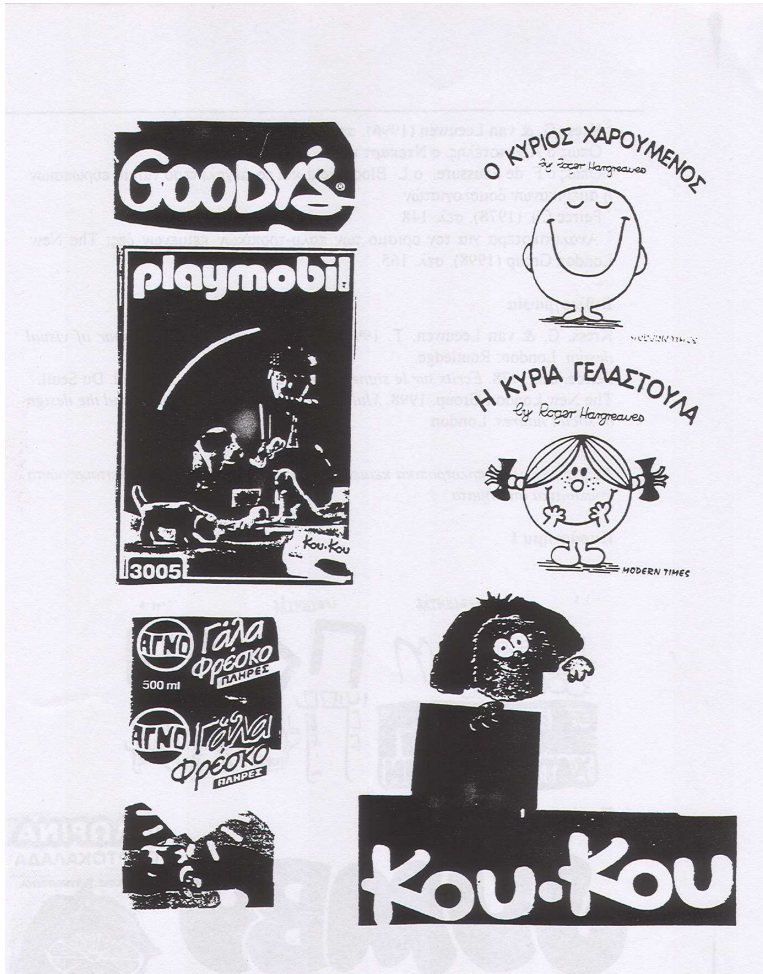
Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Προϊστάμενο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης κ. Σιλιγάρη, και τις νηπιαγωγούς Βαχάρογλου Ερμίνα, Καλοπούλου Γεωργία, Τζήμακα Αναστασία και Τόγια Σταυρούλα που διευκόλυναν τη διεξαγωγή της έρευνας.

Παράρτημα Ι

Παράρτημα ΙΙ (1^η φάση)

Παράρτημα II (4^η φάση)

Η ΚΥΡΙΑ ΓΕΛΑΣΤΟΥΛΑ

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΧΑΡΟΥΜΕΝΟΣ

Κου - Κου

JUMBO

ΦΛΩΡΙΝΑ
ΠΟΡΤΟΚΑΛΑΔΑ

ΠΡΟΣΟΧΗ
Ο ΣΚΥΛΟΣ
ΔΑΓΚΩΝΕΙ

Coca - Cola

ΑΓΝΟ

playmobil

ΠΑΙΔΙ ΣΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ

ΠΡΟΣΕΧΕ

ΝΟΥΝΟΥ

GOODY'S